

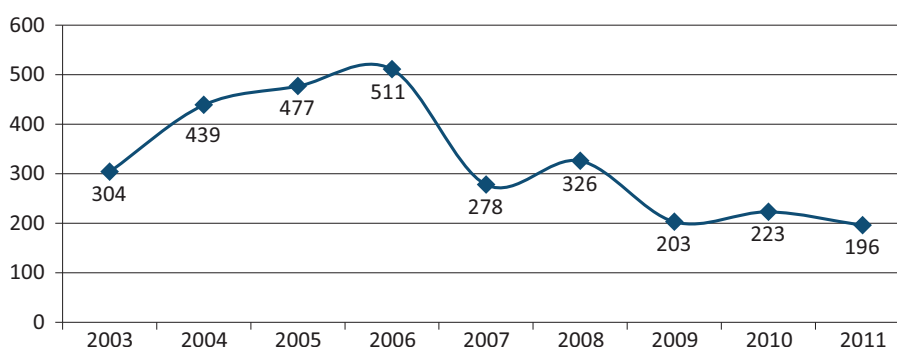
5. VALGEKRAEKURITEGEVUS

Urvo Klopets, Pilleriin Lindsalu

Käesoleva peatüki esimene pool käsitleb korruptsioonikuritegusid, teises pooles oleme pööranud põhitähelepanu eelkõige äriühingutega seotud kuritegudele.

5.1. Korruptsioonikuriteod

2011. aastal registreeriti 196 korruptsioonikuritegu⁷², mis on 12% vähem kui 2010. aastal ning 3% vähem 2009. aastaga võrreldes.

Joonis 60. Registreeritud korruptsioonikuritegude arv 2003–2011

Kõige suurema osa korruptsioonikuritegudest moodustavad altkäemaksu andmine (22%) ja võtmine (17%). Nagu varemgi moodustab suure osa (16%) korruptsioonikuritegudest võimuliialdus, kuid seda ei käsitleta siin peatükis klassikalise korruptsioonikuriteona.

Registreeritud kuritegudes toimusid muutused eelkõige altkäemaksu võtmises (+12) ja andmises (-14). Poole võrra vähem registreeriti nii pistise võtmist kui ka altkäemaksu vahendamist (-10). Mõjuvõimuga kauplemise kuritegude arv kasvas 4-lt 10-le.

Ülal toodud arvude põhjal on keeruline teha järeldusi korruptsiooni taseme kohta, sest osa kuritegude puhul on tegu samade inimeste ja sündmustega. Samuti on registreeritud kuritegude seas selliseid, mil olid juba 2010. aastal registreeritud kuritegude nimekirjas, kuid mille sisu on laienenud või täpsustunud. Tuleb ka arvestada, et tegu on varjatud kuritegevuse liigiga, mille registreerimine sõltub eelkõige menetlusasutuste tegevusest.

2012. aastal avaldatud Eurobaromeetri korruptsiooniuuringu kohaselt on Eesti elanikel kokku puuteid korruptsiooniga sama palju kui varem.⁷³ 5% inimestest väitis, et on viimase 12 kuu jooksul korruptsiooniga otseselt kokku puutunud.⁷⁴

Eurobaromeetri andmetel on puutus viimase aasta jooksul otseselt korruptsiooniga kokku iga kahekümnes Eesti inimene.

⁷² Paragrahvid 201 lg 2 p 3 – omastamine ametiisiku poolt; 209 lg 2 p 1¹ – kelmus ametiisiku poolt; 289–300² – pistise ja altkäemaksu kuriteod, mõjuvõimuga kauplemine, riigihangete nõuete rikkumine, toimingupiirangu rikkumine jne.

⁷³ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/135&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

⁷⁴ Küsiti „Kas viimase 12 kuu jooksul on keegi Eestis küsinud Teilt või eeldanud, et Te maksate tema teenuste eest altkäemaksu?“

5.1.1. Karistuspraktika

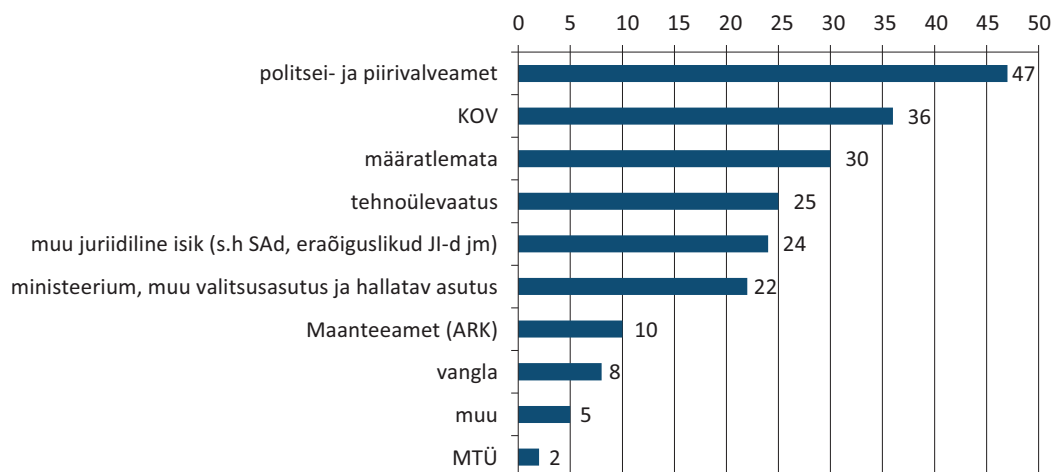
Korruptsioonikuritegudes mõisteti jõustunud otsusega süüdi 46 füüsilist isikut ja 3 juriidilist isikut⁷⁵, õigeks mõisteti 3 füüsilist isikut. 40 isikule mõisteti vangistus ja 9-le rahaline karistus.

Kõige enam oli süüdimõistetuid altkäemaksu andmises (20). Altkäemaksu võtmises mõisteti süüdi 8 isikut, nii pistise andmises kui ka omastamises ametiisiku poolt 6 isikut. Teistes kuritegudes oli süüdimõistetute arv väiksem.

20 isikut mõisteti süüdi altkäemaksu või pistise andmise, vahenduse või võtmise eest järgmistel elualadel: tollinspektorid, politsei- ja piirivalveamet, munitsipaalpolitsei, maksuametnik, vanglavalvur. Kui vangla juhtumid olid seotud sooviga toimetada vanglasse raha või sigarette, siis politseiametnikele pakuti raha peamiselt joores juhtimise protokollide vormistamata jätmise eest, kuid ühel juhul ka info edastamiseks ja menetluse takistamiseks.

5.1.2. Korruptsioonikuriteod valdkonniti

Kõige enam kuritegusid registreeriti politsei- ja piirivalveametiga (47) ning omavalitsustega (35) seoses. Kuna arvud sisaldavad ka võimuliialdust, mõjutab see politsei- ja piirivalveametiga seotud juhtumite arvu. 2010. aastal registreeriti enam korruptsioonijuhtumeid seoses omavalitsuste, eraõiguslike juriidiliste isikute ja politseiga. 2009. aastal oli registreeritud juhtumite arv suurim politsei, omavalitsuste ja tehnoulevaatusel. Tuleb siiski silmas pidada, et arvud sisaldavad ka neid kuritegusid, mida ei pannud toime kõnealuse institutsiooni esindaja: näiteks kui politseinikule pakuti pistist süüteomenetluse alustamata jätmise eest, kuid seda ei võetud vastu, kajastub see joonisel siiski politsei- ja piirivalveameti real.

Joonis 61. Korruptsioonikuriteod valdkonniti 2011. aastal (registreeritud kuritegude arv)⁷⁶

Allpool esitatakse valdkonnad, milles seoses registreeriti 2011. aastal enim korruptsioonikuritegusid.

⁷⁵ Sealhulgas kaks isikut, kes mõisteti süüdi kahe paragrahvi eest.

⁷⁶ Joonis sisaldab ka usalduse kuritarvitamise (§ 217²) ning võimuliialduse (§ 291) kuritegusid.

Politsei

Politsei- ja piirivalveametiga seotud korrupsioonikuritegusid registreeriti 47, neist 17 olid võimuliialdused. Võimuliialdus kujutab endast vägivalda ebaseaduslikku kasutamist ametniku poolt. Ülejäänud kuritegudest 13 olid seotud pistise või altkäemaksu võtmisega ning sama palju registreeriti ka altkäemaksu võtmist (s.o kuriteod, kus kahtlustatav ei ole politseiametnik, vaid raha pakkuja). Registreeriti 2 omastamise, 1 kelmuse ja 1 ametialase võltsimise kuritegu.

Omavalitsus

2011. aastal registreeriti 35 omavalitsusega seotud kuritegu. 11 olid seotud ametnikega, neist 4 Tartu linnavalitsuses toimunud omastamisega (Kund, 23.02.2012). Üks juhtum puudutas 2012. aastal süüdi mõistetud Tallinna ametnikku, kes võttis ettevõtelt pistist oma poja spordiharrastuse finantseerimiseks (Brinkmann, 2012). Veel registreeriti 10 kuritegu omavalitsuse juhi ja neli volikogu liikmega seoses. 5 kuritegu registreeriti seoses pistise või altkäemaksu andmisega füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt.

Sõidukite tehnölevaatus

2011. aastal registreeriti 25 kuritegu, milles anti või võeti altkäemaksu auto tehnölevaatusel läbimise eest. Nagu varemgi on tegu juhtumitega, kus ühe isiku puhul registreeritakse enam kui üks kuritegu, näiteks registreeriti ühe tehnölevaatusel töötaja altkäemaksujuhtumeid 5. Altkäemaksu võtmise juhtumeid registreeriti 12 ja andmise juhtumeid 6. Samuti registreeriti 7 altkäemaksu vahendamise kuritegu, kus tehnölevaatusel ebaseaduslikuks läbimiseks makstakse raha kolmandale isikule, kes viib sõiduki ülevaatuspunkti ja tasub selle eest ülevaatajale.

Ministeeriumid, teised valitsusasutused ja hallatavad asutused (sh ARK, vanglad)

Ministeeriumide, valitsusasutuste ning hallatavate asutustega seoses registreeriti kokku 40 kuritegu, neist 19 altkäemaksu- ja pistisekuriteod.

Neljandik kuritegudest (10) registreeriti seoses autoregistrikeskusega. Tegude oli peamiselt 2007. aastal toime pandud kuritegudega, mis registreeriti 2011. aastal. Tegude oli altkäemaksu ja pistise võtmise või andmisega juhtimisõiguse eksami sooritamise eest. Vanglates registreeriti 8 korrupsioonikuritegu, neist 7 võimuliialdust ja üks altkäemaksukuritegu.

5.1.3. Korrupsioonivastase seaduse rikkumised

Korrupsioonivastase seaduse (KVS) alusel registreeriti 62 väärtegu, mis on enam kui poole vähem kui 2010. aastal. Kaks kolmandikku neist seisnes tähtjaks majanduslike huvide deklaratsiooni esitamata jätmises või selles mittetäielike või valeandmete esitamises. 19 väärtegu registreeriti töökoha-, tegevus- või toimingupiirangute rikkumise eest. Nende väärtegude eest on nähtud ette karistus kuni 300 trahviühikut ehk 1200 eurot.